

Tošenovský, Ludvík

[Král, Miloslav. *Věda a civilizace*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1970, vol. 19, iss. B17, pp. 174-175

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106937>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

hodnot a norem na str. 220–221; tento sborník vyšel nedlouho po únoru 1948. Děje se tak bezděčně i v knize Leppinově. Zásadní rozdíl je tu pouze v tom, že Leppin si neklade problém nejvyšších ideálů lidstva. V poslední kapitole „Hodnoty v životní praxi člověka“ najdeme řadu bystrých postřehů, zejména však je nutno souhlasit s názorem, že „jedním z nejzákladnějších předpokladů existence a rozvíjení společnosti je vzájemná tolerance, respekt vůči rozličným hodnotovým postojům . . . , tedy opravdová demokracie na všech úsecích života“.

Vcelku možno říci, že knížka Leppinova je dobrým úvodem do axiologie, i když myslím, že závažnost problému subjekt–objekt je velice přeceněna.

Blahoslav Zbořil

Igor Hrušovský: Kapitoly z teórie vedy; SAV, Bratislava 1968, 384 stran.

Celé dílo s výjimkou Úvodu má charakter reediční. Jde však o reedici tematickou a výběrovou. Znovu jsou v této knize publikovány práce a vybrané kapitoly obírající se teorií vědy. Výběrovost je determinována také autorovým přesvědčením, že pozitivním rysem filosofické práce je to, že se primárně orientuje na nejvlastnější a vnitřní problematiku filosofie a že jejím nedostatkem je rozbor aplikované problematiky, která je dobově determinována a podléhá etapové ideologizaci.

V každém případě je neobyčejně cenné, že všechno podstatné z knihy Teória vedy (1941) a z knihy Vývin vedeckého myslenia (1942) bylo zde znovu uveřejněno, a to hlavně proto, že tyto práce se dají sehnat – zvláště v českých zemích – jen s velkými potížemi. (Charakteristiku otázek řešených v těchto dvou spisech i v některých drobných článcích s výčtem tehdejších recenzí obou spisů, jakož i pokus naznačit jejich základní zdroje viz v mé stati K některým živým problémům z díla Igora Hrušovského, Filosofický časopis CSAV, 1967, 2, str. 178.) To se týká i spisu Francis Bacon a rozkvet anglickej filozofie (1945), z něhož jsou však v anotovaném díle uveřejněny z důvodů tematickovýběrových jen dvě kapitoly (o Baconově významu, hlavně o jeho významu jako vědecké osobnosti, a o Baconově úsilí přispět k vědecké syntéze). Z knihy Engels ako filozof (1946) je do tohoto díla zařazena jen jedna kapitola (Dialektika poznania).

Pro studium té etapy vývoje Hrušovského-filosofa, která předcházela jeho uvědomělé snaze o marxizaci dosavadního vlastního filosofického úsilí, je nejvýznamnější spis Problémy noetiky (1948), který je v díle uveřejněn v plném rozsahu (ovšem bez Úvodu a Závěru).

Ze spisu Strukturation und Apperzeption des Konkreten (1966) jsou na závěr díla zařazeny dvě kapitoly (Dialektika struktúry a Dialektika apercepce). V nich se autor – podle mého názoru na podstatně vyšší úrovni – vrací k některým problémům, jež řešil hlavně ve zmíněné předmarxistické etapě svého vývoje. Zařazení obou těchto kapitol do anotovaného díla možno jen přivítat.

Ludvík Tošenovský

Miroslav Král: Věda a civilizace; Svoboda (edice Instituce a společnost), Praha 1968, 168 stran.

Autor svou práci rozdělil do dvou částí; v I. zkoumá vývojovou logiku lidské poznávací činnosti a ve II. se zamýšlí nad vědou jako sociální skutečností. I. část začíná rozbořem substančního a systémového myšlení ve vědě. Ten první typ myšlení se pak demonstruje rozbořem vědního ve starověku a středověku, ten druhý na novodobé klasické a moderní vědě. Moderní vědě je věnována poměrně velká pozornost, zvláště systémovému myšlení v teorii relativity a v atomové fyzice, biologické a filosofické kritice fyzikálních systémů, systémovému výkladu cílových procesů z hlediska kybernetiky a systémovému myšlení ve společenských vědách.

V II. části autor nejdříve analyzuje vztah mezi člověkem a technikou, a to tak, že začíná zamýšlením nad technikou jako objektivizovanou informací, pak se obírá relací mezi vědou a technikou, dále hlavními etapami techniky (od techniky pracovních nástrojů, přes techniku mechanizovanou a automatizovanou až k technice kybernetické) a své úvahy končí svou charakteristikou stavu a blízkých perspektiv

vědeckotechnické revoluce. Další kapitulu II. části věnuje autor problému člověka ve vědecké sféře, obírá se technikou jako destrukcí tradičního života, antropologickým smyslem vědy a techniky, problémem seberealizace člověka v technizovaném světě a rozdílem mezi naivním myšlením (tzv. laickým rozumem) a myšlením vědeckým. Úvahy předposlední kapitoly směřují k rozboru možností zesílit inteligenci společenského řízení (přípravou k tomuto rozboru jsou úvahy o předkybernetických představách o společenském řízení a o neadekvátnosti soudobého společenského řízení současnému stavu vědy). Zmíněné možnosti autor zkoumá tak, že rozebírá nejdříve funkce systematického vědeckého výzkumu v politickém řízení, pak význam demokracie v politickém řízení a konečně gnoseologické požadavky na politické role (řídící, hlavně politické funkce) v technizované společnosti. V poslední kapitole se autor pokouší na čtyřech stránkách charakterizovat filosofii (hlavně marxistickou) ve vědecké éře. Tato charakteristika je však bohužel neobyčejně povrchní. Autor nalezá v soudobé marxistické filosofii jen dva extrémní (scientismus, který hodnotí dost kladně, i když si je vědom jeho mezí, a antropologismus, který sice uspokojuje některé potřeby dnešního člověka, jenže jeho „vesmír“ se prý stále více zpožďuje za vědeckým poznáním) a dogmatismus. Tato autorova paleta proudů a linií v soudobé marxistické filosofii je neobyčejně chudá.

Kniha má své nesporné klady. Je čtivá, materiálově bohatá, strání vědeckému pokroku a demokratizačnímu procesu v otázkách politického řízení společnosti. Je však jednostranná až simplifikující ve svých filosofických východiscích a závěrech.

Ludvík Tošenovský

Josef Cibulka: Spory o dialektiku; VPL (Filosofické aktuality), Bratislava 1968, 176 stran.

Anotovaná práce má podtitul „Formalizácia poznania, existencializmus a marxistická dialektika“. Autor se v ní pokouší ukázat, že jak formalizace poznání, tak fenomenologie a existencialismus vycházejí ze zamlčených ontologických předpokladů, že předfilosofické a ontologické předpoklady nelze vůbec absolutně negovat. Ukazuje, že marxistická dialektika obsahuje hlubší možnosti pozitivního rozpracování problematiky, s níž přišla všeobecná teorie systémů, jakož i problematiky vztahu filosofie k předfilosofickým předpokladům, kterou přináší fenomenologie, a konečně i problematiky svobody člověka, s níž přichází existencialismus (str. 6).

První část své studie nadepisuje autor „Formalizácia poznania a marxistická dialektika“. V ní nejdříve píše v I. kapitole o některých problémech formalizace poznání a pak v nejdělsí a nejzajímavější kapitole své práce analyzuje „Dialektické poňatie systému“. I. kapitola začíná rozбором problémů logické analýzy bez ontologických předpokladů; ústí ve zjištění, že postulát absolutní negace ontologických předpokladů vede k prostému odmítání jedněch ontologických předpokladů, přičemž se nekriticky přijímají jiné (to se vyvozuje hlavně ze stanovisek známých z Wittgensteinova Traktátu). Kapitola pak pokračuje analýzou problému poznání nepoznaného a logického vyplývání, otázky formalizace a problému vědeckého vysvětlení a končí úvahou o teoretických systémech v jejich vztahu k realitě. Ve II. kapitole autor nejdříve odmítá některé deformace dialektiky, ukazuje na nepřetržitou sebenegaci dialektických systémů, na povrchnost kontrapozice genetického a systémového hlediska a obírá se po zhrnce o předhistorickém pohybu historickým pohybem vnítrousystémovým. Dále zkoumá vzájemnou včleněnost rozporných samovývojų (tím přispívá k prohloubení pohledu na vztah systémů a prostředí), zákonitost jako tendenci přeměny zvláštního ve všeobecné, typy změn společenských systémů a hlavní rysy dialektického pojetí systému. Tuto nejdělsí a nejzávažnější kapitulu končí některými podněty pro gnoseologii a sémantiku.

V druhé části se zamýšlí nad některými problémy nastolenými fenomenologií a existencialismem z hlediska marxistické dialektiky. V I. kapitole této části (pojednává se zde o fenomenologii a existencialismu) mimo jiné dovozuje, že ten, kdo staví postulát bezpředpokladovosti (tj. neexistence ontologických předpokladů), vždy vylučuje některé předpoklady tím, že vztahuje na ně kritérium, které je specifické pro jiný předpoklad. Ukazuje, že Husserl odmítl vycházet z předpokladu objektivní existence reality, nezávisle na vědomí, učinil tak však z pozic svého vlastního aprior-